

Kronikk

LES MER PÅ db.no/meninger

Poenget med kvoter

KRONIKK

Tormod Vaaland
BurkeyDr. Philos i økologi og
populasjonsdynamikk

NÅ SOM ALLE INNSER at globale klimaendringer er over oss i full fart, kan vi kanskje endelig begynne å gjøre noe med det. Vi har kastet bort dyrebar tid mens de som ikke så seg tjent med omstillinger har trent og søkt å så tvil om den globale oppvarmingen var reell eller ikke. Vi har visst lenge at klimaendringene ville komme – du kan ikke doble CO₂ innholdet i atmosfæren uten at det får konsekvenser. Det er en tragedie at vi måtte vente til enhver kunne se klimaendringene med egne øyne. Nå trenger vi kraftige virkemidler til å gjøre noe med det.

Blant disse virkemidlene er klimakvoter og «carbon offsets». Kvoter er ett virkemiddel for å få satt en pris på miljøskader. Som sådan er det uhyre viktig, fordi det fasiliterer en rekke andre tiltak. Det skal koste å skade natur og miljø. Man kan diskutere til man blir blå om dette å sette en prislapp på naturen, men faktum er at det som ikke har en pris, det er gratis – selv om det kanskje er uendelig verdifullt. Og de mest bevisstløse av oss lytter bare til lommeboken. Derfor blir det så viktig at uheldige bivirkninger bygges inn i prisene på varer og tjenester. De ting og handlinger som er miljøskadelige skal være dyre. Forurenser skal betale.

DETTE HAR FLERE effekter. For det første: ting som er dyre bruker vi mindre av. Vi reduserer utslipp fordi det er så dyrt å forurense. Dessuten gjør det mer miljøvennlige produkter og tjenester mer konkurransedyktige. Miljøvennlig teknologi og tjenester blir plutselig attraktive når vi ikke lenger sponser forurenserne ved å la dem slippe å betale hva det faktisk koster å forurense. Vi erstatter et lite miljøvennlig produkt med et som er mer miljøvennlig. Legges det til rette for kollektivtransport vil flere velge kollektivt, om det er dyrt å kjøre bil. Omstillinger behøver ikke å koste oss så mye heller, når det finnes alternativer – vi velger annerledes og betaler ikke for det som er dyrt.

At man ikke inkorporerer miljøkostnadene i priser, innebærer et faktisk subsidium til de som handler mest miljøfiendtlig blant oss. Når vi bygger inn slike kostnader i prisene, for eksempel ved å legge klimaavgifter på bensin og på strøm fra kullkraftverk, får vi dessuten inn penger som kan brukes til å bøte på de skadene som forbru-

kerne (og produsentene) gjør ved sin adferd. Slike inntekter bør ikke bare gå inn i det vanlige driftsbudsjettet, men øremerkes til tiltak som skal utligne skadene.

KVOTER FØRER IKKE i seg selv til en reduksjon av totale utslipp, bare til en forflytning. Du kan kjøpe kvoter fordi noen andre har redusert sine utslipp. Det viktigste med kvoter er at de setter et tak på totalutslipp, eller totalforbruk. Dette er filosofisk meget viktig, fordi det er et skritt bort fra «evig vekst»-tankegangen som gjennomsyrrer dagens økonomiske system og som får slike katastrofale konsekvenser i en endelig verden. Videre er det viktig med

insentiver til å redusere utslipp. Kvotehandel gir selskaper, individer og andre enheter et økonomisk insentiv til å redusere, fordi de da får noe å selge. Som ellers i verden, er slike insentiv-strukturer avgjørende. Dessuten gjør det at vi som samfunn kan redusere utslipp (og annen miljøfiendtlig aktivitet) på den mest kostnadseffektive måten: de som har mulighet til å redusere uten at det koster dem så mye, får kvoter å selge til de som kun kan omstille seg ved hjelp av svært kostnadskrevenne endringer. Dermed kan vi begynne med den «lavest hengende frukten»: de tiltakene som gir mest mulig uttelling for lavest mulig pris. Dette er markedets fortrinn. Vi

kan bruke markedskraftene til det som markedet er flink til. Men først må vi sette et tak, som setter rammer for menneskelig aktivitet. Disse rammene må selvfølgelig være økologisk bærekraftige.

HAR MAN FØRST TATT det filosofisk viktige skrittet å sette et tak på hvor mye av jordens ressurser vi skal ta for vår egen bruk, så kan vi over tid sette oss som mål å senke dette taket. Kvoter gjør også det mulig. Vi kan ta kvoter «av bordet» – inndra kvoter eller redusere antall kvoter som gis ut. Vi – stater, organisasjoner, eller individer – kan kjøpe kvoter og pensjonere dem – la være å bruke kvoter som vi eier. Vi kan utsette utslipp, for eksempel ved å holde på utslippskvoter hvis vi forventer at prisene kommer til å gå opp over tid.

Noe av problemet er at kvoteordningene som er innført på mange måter er perverse, med mange mer eller mindre gjennomtenkte bieffekter. Dette er et produkt av politisk og byråkratisk hestehandel, og man lurer på om noen av de innbakte svakhetene var tilsiktede. Det er en kunst å lage ordninger og avtaler som gir de riktige insentivene, og som ikke inneholder smutthull som opportunistene kan utnytte til egen vinning. Deles det ut for mange kvoter, blir det for billig å forurense og for mange av oss vil fortsette med den adferden som vi prøver å få bukt med. Prisen på CO₂-kvoter i Europa har kollapset fordi man har delt ut for mange. Vi får ikke til null-økning i totalutslipp så lenge det er land som er unntatt fra kvoteordningen. Deler man ut kvoter gratis, etter hvor mye et selskap har sluppet ut tidligere, så premierer man de største miljøsynderne. Og hvorfor skal kvotene gis til selskaper? Selskaper er ikke noen naturlig enhet, og det er ikke bare selskaper som er skyldige i miljøutslipp. Selskaper lager bare produkter som forbrukere vil ha. Er det ikke til syvende og sist forbrukeren som er ansvarlig for utslippene knyttet til de produktene han kjøper fra selskapene?

DET ER MANGE SKJÆR i sjøen og ingen enkelte virkemidler vil løse alle problemene. Det viktigste er at vi setter igang tiltak som står i et rimelig og troverdig forhold til de problemene vi har skapt. Det vanskeligste er hvordan vi skal få slike tiltak på plass i en kompleks verden hvor så mange krefter trekker i forskjellige retninger, og et mylder av mer eller mindre selvopptatte enkeltindivider skal stemme over den politiske karrieren til de politikerne som må få ordningene på plass. Vi vet godt hva som må til. Det vanskelige er å få det til i et demokrati, og å få flere land til å trekke i samme retning.

«Noe av problemet er at kvoteordningene som er innført på mange måter er perverse, med mange mer eller mindre gjennomtenkte bieffekter.»

MÅ GJØRES KONKURRANSEDYKTIG: Legges det til rette for kollektivtransport vil flere velge kollektivt, om det er dyrt å kjøre bil, skriver Tormod Vaaland Burkey. Foto: Halvard C. Hanssen

Dagbladet TIPSTELEFONEN 24 00 00 00

Akersgata 49, Oslo.
Postboks 1184 Sentrum, 0107 Oslo.
SENTRALBORD: 22 31 06 00

Tips og digitalfoto:
2400@dagbladet.no

Kort&Godt:

kortoggodt@dagbladet.no

Fax redaksjon: 22 42 95 48

Kundeservice: 800 30 100

E-post: kundeservice@dagbladet.no

Dagbladsentralen: 22 31 08 88

AS Dagblad-Trykk: 67 92 75 00

UTLANDET:

LONDON:

Thomas Sæbø

tsab@dagbladet.no

Telefon: +44 79 30 33 12 27

JERUSALEM:

Yngvil Mortensen

ymo@dagbladet.no

Telefon: +972 5 42 08 69 52

BRUSSEL:

Einar Hagvaag, eha@dagbladet.no

Telefon: +32 (0) 4 73 97 03 86

ST. PETERSBURG:

Morten Strand, mstr@dagbladet.no

Telefon: +7 92 17 41 47 35

LOKALREDAKSJONER:

BERGEN:

Leif Stang, lst@dagbladet.no

Telefon: 90 54 17 94

TRONDHEIM:

Kjell-Ivar Myhr, kim@dagbladet.no

Morten Stokkan, mst@dagbladet.no

Telefon: 73 52 87 09.

STAVANGER:

Leiv Gunnar Lie, llie@dagbladet.no

Telefon: 51 89 61 11

SKIEN:

Bernt Blomquist, bbl@dagbladet.no

Telefon: 91 60 04 14

KRISTIANSAND:

Eivind Pedersen, epe@dagbladet.no

Telefon: 38 02 11 55

db.no

www.dagbladet.no

Dagbladets utgave på Internett.

Utgift av DB Medialab AS

Redaktør/adm.dir.: Rune Røsten

run@dagbladet.no

Epost: nettred@dagbladet.no

Sentralbord: 22 31 06 00

Direkte telefon: 22 31 09 59

Dagbladet forbeholder seg retten til

å distribuere innsendte innlegg i

elektroniske formater.

PFU

• Dagbladet arbeider etter Vær Varsom-plakatens regler for god presseskikk. Den som mener seg rammet av urettmessig avisomtale, oppfordres til å ta kontakt med redaksjonen.
• Pressens Faglige Utvalg (PFU) er et klageorgan som behandler klager mot pressen i presseetiske spørsmål.
• Adr.: Rådhusgt. 17 3. etg., pb 46 Sentrum, 0101 Oslo. Tlf. 22 40 50 40, faks 22 40 50 55. E-post: pfu@presse.no